

حدیث راه پُرخون

(مقایسه‌ی مفهوم عشق در وناح‌العشاق غزالی و مثنوی مولانا)

دکتر علی اشرف سلیمانی
دکتر شهریار شادی‌گو

انتد ۱۳۳۲-۱۳۳۳

سرشناسه: سلیمانی، علی اشرف، ۱۳۵۳|| عنوان و نام پدیدآور: حدیث راه پر خون (مقایسه‌ی مفهوم عشق در سوانح العشاق غزالی و مثنوی مولانا)/ علی اشرف سلیمانی، شهریار شادی گو. || مشخصات نشر: ایلام: انتشارات زانا، ۱۳۹۴. || مشخصات ظاهری: ۱۲۸ ص. || شابک: || 5-69-6406-600-978 || وضعیت فهرست نویسی: فیپا || موضوع: مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۲ ق. مثنوی- نقد و تفسیر || موضوع: غزالی، احمد بن محمد، ۵۰۰ ق. سوانح العشاق- نقد و تفسیر || شناسه‌ی افزوده: شادی گو، شهریار ۱۳۵۶- || رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۴ ع ۵۵/۸ PIR۳۵۵۵ || رده‌بندی دیوبی: ۸ فا ۱/۰۰۹۳۸ || شماره‌ی کتاب‌شناسی: ۳۹۰۷۷۲۱

حدیث راه پر خون

(مقایسه‌ی مفهوم عشق در سوانح العشاق غزالی و مثنوی مولانا)

دکتر علی اشرف سلیمانی

دکتر شهریار شادی گو

شابک: ۷۹۸-۶۰۰-۶۴۰۶-۶۹-۵

طرح جلد: کریم شاهین

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۴

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

شمارگان: ۱۰۰۰

نشانی ناشر: ایلام، خیابان عاشورا، کوچه‌ی سوم. تلفن: ۰۹۱۸۳۴۱۲۴۵۴

فهرست مطالب

مقدمه	۹
فصل اول: بررسی شرایط فرهنگی، اجتماعی و سیاسی روزگار غزالی و مولوی	۲۲
بررسی شرایط و اوضاع سیاسی اقتصادی و فرهنگی دوران غزالی	۱۶
غزالی در دستگاه سلجوقیان	۱۹
امتیازات دوران غزالی	۲۰
دوره اول زندگی غزالی	۲۲
غزالی بر مسند نظامیه	۲۳
دوره دوم زندگانی غزالی	۲۴
در طلب حقیقت	۲۵
بررسی شرایط و اوضاع فرهنگی، اجتماعی و سیاسی دوران مولوی	۲۸
اوضاع اجتماعی قرن هفتم هجری	۲۹
اشعار مذهبی	۳۲
اوضاع علمی قرن هفتم هجری	۳۳
فصل دوم: در احوال و اندیشه‌ها و آثار غزالی و مولوی	۳۵
بررسی ماهیت ادبیات تطبیقی	۳۹
مکاتب ادبیات تطبیقی	۴۳

۲۵	۳-۲-۱- مکتب ادبیات تطبیقی امریکایی
۴۶	مکتب سوم؛ ادبیات تطبیقی مارکسیستی
۴۷	ادبیات تطبیقی در ایران معاصر
۵۰	بررسی رویکرد گرایشی احمد غزالی و مولوی در آثار خود
۵۳	بررسی زندگینامه و شرح مختصر سبک ادبی مولوی و احمد غزالی
۵۳	احمد غزالی
۵۵	جلال الدین: احمد بلخی
۵۶	ویژگی شعر مولوی / احمد بلخی
۵۷	تازگی تصویرها
۵۸	باطن نگری و تصویر احمد
۶۱	فصل سوم: عاشقانه‌ها و عارفانه‌ها در اندیشه‌ی احمد غزالی و مولوی
۶۴	تحلیلی از عرفان
۶۵	اندیشه‌های عرفانی احمد غزالی
۶۸	عرفان غزالی
۷۱	سماع در سوانح العشاق
۷۷	اندیشه‌های عرفانی مولوی
۸۱	سماع، رهایی از تعلقات در مثنوی مولوی
۸۴	بررسی دیگر صور عرفان در اندیشه‌ی مولوی در مثنوی
۸۴	وحدت از دیدگاه مولوی
۸۵	اتصال حق با اشیاء
۸۶	دیدگاه فلسفی مولوی
۸۷	انسان و جهان از منظر مولوی
۸۹	فصل چهارم: بررسی جایگاه عشق در اندیشه مولوی و احمد غزالی

۹۱	مکنب سکر یا عشق
۹۲	بررسی تجلی عشق در مثنوی مولوی
۱۰۲	بررسی تجلی عشق در سوانح العشاق احمد غزالی
۱۱۰	تصوف غزالی
۱۱۵	حکایت
۱۱۵	از منظر غزالی و مولوی
۱۱۸	عقل از منظر غزالی و مولوی
۱۱۸	مقایسه تطبیقی اندیشه غزالی با مولوی
۱۲۲	مقایسه عرفان و زهد در اندیشه های غزالی و مولوی
۱۲۲	غزالی
۱۲۳	مولوی
۱۲۴	غزالی
۱۲۵	مولوی
۱۲۶	منابع

با گذری بر ادبیات کلاسیک زبان فارسی، به وضوح می‌توان به رویکرد تقریباً مشابه شعرا در سرایش شعار خود با الهام‌گیری از برخی مضامین نظیر طبیعت، عشق، عرفان، مسائل اجتماعی و... اشاره داشت که با الگو نهادن این مضامین به عنوان مقصد شعر، توانسته‌اند بر بسیاری از صنایع ادبی، عناصر شعر و قابلیت‌ها و استعدادهای نهفته و درونی شاعر در کنارهم قرار دادن کلمات، مجموعه آثار ارزشمندی را به مخاطبان خود عرضه نمایند (محقق، ۱۳۸۸).

مضامین مورد استفاده شعرا نه تنها نشان از جایگاه آنها نزد شاعر و تبیین‌کننده مکنونات ذهنی و قلبی وی می‌باشند، بلکه با آزارا و دزد خاستگاه اجتماعی، توانسته‌اند همراه با زیبایی بیان در بین خیل زیادی از توده مردم از جایگاه رفیعی برخوردار باشند (شفیعی کدکنی، ۱۳۸۰، ۱۱۲).

از جمله این شعرای نامی که نه تنها در محدوده سرزمینی، بلکه در رای این حدود و به دلیل زیبایی و گیرایی در سایر ملل طرفدارن زیادی را در برداشته باشند، می‌توان به شعرایی همچون احمد غزالی و مولوی اشاره داشت. مولوی از برجسته‌ترین شعرای سده هفتم هجری است که توانسته با سرایش اشعار با مضامین عارفانه با ایجاد سبک و روش خود در ادبیات غنی ایران زمین، الگوی ادبی سایر شعرا و ادبیات مبدل گردد (فرزاد، ۱۳۸۶، ۴۲).

از طرفی در آثار احمد غزالی میتوان به دیدگاه‌های جامع و آرای غزالی درباره‌ی عشق، عاشق، معشوق و ارتباط میان آن اشاره داشت. از اهمیت زاید الوصف آثار غزالی این است که سبک وی و نوع نگرش وی به عشق و عرفان بر آثار بعد از خود تأثیر بسیاری نهاده است (دشتی: ۵۳، ۱۳۸۸).

احمد غزالی در برخی از آثارش نظیر کتاب سوانح سعی در نشان دادن گوشه‌هایی از حقیقت عشق داشته است، اما لحن کلام او اثر او را، از همان آغاز، در مقام یک اثر شاعرانه و استثنای فنی و بیان ناپذیر از عشق و احوال روانی مترتب بر آن معرفی می‌کند. او «عبارت» را ریشه‌ی خود به منزله «اشارت» به معانی متفاوت می‌شمارد که برای مخاطبی که ذوقش به دانش است، می‌ماند و در سراسر کتاب عبارات اشارت گونه او با تصویر و آیه و حدیث و شعر آمیخته است تا شاید حجاب اشارت‌های او را لطیف‌تر کند (چاوشی: ۱۹۹، ۱۳۸۴).

اما، در طریقت مولوی، عشق سری است نهانی و آکسیری جاودانی از حسن و جمال بی‌منتهای ربانی بر دل و جان آدمی آن چه بیش از هر چیز در این غزلیات شورانگیز برجستگی دارد و می‌توان آن را محور معانی در اشعار مولوی دانست، شور و حال و نغمه و ناله‌هایی است که از گوهر پاک «عشق» برآمده و آتش به همه عالم زده و دل و دین از همه هوشیاران برده است: «مطرب عشق عجب‌ساز و نوایی دارد // نقش هر پرده که زد راه به جایی دارد».

صورت موزون و متعادل طریقت در واقع صورت یک شیوه‌ی تربیتی مبنی بر عشق به خدا است با رعایت تمام آداب شریعت که به قول مولوی جایی تقلیل در طعام، اجتناب از زیادت کلام، احتراز از اختلاط با انام، التزام خلوت و عزلت در حد متعادل، کثرت صوم، قلت نوم و ذکر علی‌الدوام از آن جمله آداب است (زرین‌کوب: ۸۵، ۱۳۷۳).

از مهمترین و برجسته‌ترین آثار احمد غزالی کتاب سوانح العشاق و از آثار مولوی می‌توان به مثنوی معنوی اشاره داشت. تاکنون در رابطه با بررسی تطبیقی این دو کتاب به صورت پژوهشی صورت نگرفته و این پژوهش قصد داشته به این مطالعه بپردازد.

تأثیرپذیری دو شاعر پارسی‌گوی از همدیگر همواره زمینه‌هایی را برای بررسی همانندی فراهم کرده است. به عبارت دیگر شعر فارسی در تمام دوره‌های تاریخی انعکاس دهانه واقعیت‌های اجتماعی آن دوران به شمار می‌رفته‌اند (حسین پور، ۱۳۸۴، ۱۵).